

UDC: 342.5(045)(575.1)

DAVLAT EKOLOGIK NAZORATINI AMALGA OSHIRUVCHI MAXSUS VAKOLATLI DAVLAT BOSHQARUV ORGANLARI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI

Ahrorov Adhamjon Asrorqul o'g'li,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Ma'muriy va moliya huquqi
kafedrası o'qituvchisi
ORCID: 0000-0002-8193-167X
e-mail: adxam.axrorov@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada davlat ekologik nazorati tushunchasi, uning asosiy vazifalari va undan ko'zlangan maqsad, davlat ekologik nazoratining turlari, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiatdan oqilona foydalanish sohasida davlat nazoratini amalga oshirish zarurati borasida mahalliy va xorijlik huquqshunos olimlarning fikrlari, shuningdek, atrof-muhitning ekologik monitoringi tizimini takomillashtirish masalalari, ekologik nazoratni amalga oshirishdagi mavjud kamchiliklar to'g'risidagi statistik ma'lumotlar, davlat ekologik nazoratini amalga oshiruvchi subyektlar doirasi hamda davlat ekologik nazoratini amalga oshiruvchi maxsus vakolatli davlat organlari tizimi va ularning vakolat doirasi tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida davlat ekologik nazoratini amalga oshiruvchi maxsus vakolatli davlat organlari tizimini optimallashtirish masalasi xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida yoritib berilgan. Shu bilan birga, davlat ekologik nazoratini amalga oshiruvchi maxsus vakolatli davlat boshqaruv organlari tizimini takomillashtirish yuzasidan asoslantirilgan takliflar ishlab chiqilgan. Xususan, Rossiya Federatsiyasi va Qozog'iston Respublikasida amalda bo'lgan qonunchilik asosida mamlakatimizda ham davlat ekologik nazoratini amalga oshirish vakolatini yagona davlat boshqaruv organiga berish masalasi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: davlat ekologik nazorati, maxsus vakolatli davlat organlari, atrof-muhit, moratoriy, ekologik nazorat subyektlari, tabiatdan foydalanuvchilar.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ СПЕЦИАЛЬНО УПОЛНОМОЧЕННЫХ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИХ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ КОНТРОЛЬ

Ахроров Адхамжон Асроркул угли,
преподаватель кафедры «Административное
и финансовое право» Ташкентского
государственного юридического университета

Аннотация. В данной статье рассматриваются понятие государственного экологического контроля, его основные цели и задачи, виды государственного экологического контроля, взгляды отечественных и зарубежных правоведов на необходимость государственного контроля в области охраны окружающей среды, рационального природопользования, а также экологического мониторинга. Анализируются статистические данные о существующих

недостатках в осуществлении экологического контроля, круг субъектов государственного экологического контроля, а также система специально уполномоченных государственных органов, осуществляющих государственный экологический контроль, и объем их функций. Также освещен вопрос оптимизации системы специально уполномоченных государственных органов, осуществляющих государственный экологический контроль в Республике Узбекистан, на основе опыта зарубежных стран. Вместе с тем разработаны обоснованные предложения по совершенствованию системы специально уполномоченных органов государственного управления, осуществляющих государственный экологический контроль. В частности, в соответствии с законодательством, действующим в Российской Федерации и Республике Казахстан, был проанализирован вопрос о передаче полномочий по осуществлению государственного экологического контроля в нашей стране единому государственному органу.

Ключевые слова: государственный экологический контроль, специально уполномоченные государственные органы, окружающая среда, мораторий, субъекты экологического контроля, природопользователи.

SOME ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF SPECIALLY AUTHORIZED GOVERNMENT BODIES EXERCISING STATE ENVIRONMENTAL CONTROL

Akhrorov Adkhamjon Asrorkul ugli,

Teacher of the Department of
Administrative and Financial Law,
Tashkent State University of Law

Abstract. This article discusses the concept of state environmental control, its main tasks and functions, types of state environmental control, and the views of domestic and foreign legal scholars on the need for state control in the field of environmental protection and rational nature management, as well as environmental monitoring, statistical data on existing shortcomings in the implementation of environmental control, the circle of subjects of state environmental control, the system of specially authorized state bodies exercising state environmental control, and the scope of their analysis. The issue of optimizing the system of specially authorized state bodies exercising state environmental control in the Republic of Uzbekistan is also highlighted, based on the experience of foreign countries. At the same time, substantiated proposals have been developed to improve the system of specially authorized government bodies exercising state environmental control. In particular, in accordance with the legislation in force in the Russian Federation and the Republic of Kazakhstan, the issue of transferring the powers to exercise state environmental control in our country to a single state body was analyzed.

Keywords: state environmental control, specially authorized state bodies, environment, moratorium, subjects of environmental control, users of natural resources.

Kirish

Mamlakatimizda atrof-tabiiy muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, sanitariya va ekologik holatni yaxshilashni ta'minlash yuzasidan davlat nazoratini amalga oshirish sohasida izchil ishlar olib borilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-oktabrdagi PF-5863-son Farmoni bilan "2030-yilgacha

bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasi" tasdiqlandi. Mazkur konsepsiyaning asosiy vazifalaridan biri atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiatdan oqilona foydalanish sohasida davlat nazoratini, shuningdek, atrof-muhitning ekologik monitoringi tizimini takomillashtirish ekanligi belgilandi. Bundan tashqari, 2020-yil 29-sentabrdagi "Maishiy va qurilish chiqindilari bilan bog'liq

ishlarni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4845-son Prezident qaroriga ko'ra bir qator yangi qoidalar joriy qilindi. Unga ko'ra, 2021-yil 1-yanvardan boshlab:

aholi tomonidan Davlat ekologiya qo'mitasining internet tarmog'idagi maxsus axborot tizimiga yuborilgan ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiatdan foydalanish sohasidagi huquqbuzarliklar haqidagi fotosuratlar va videoyozuvlar Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksda belgilangan tartibda ko'rib chiqiladi;

huquqbuzarlik holatlari to'g'risidagi fotosuratlar va videoyozuvlarni yuborgan shaxslar huquqbuzardan undirilgan jarima miqdorining o'n besh foizi miqdoridagi pul mukofoti bilan rag'batlantiriladi;

huquqbuzarlik holatlari to'g'risida yuborilgan fotosuratlar va videoyozuvlardagi huquqbuzarlarning shaxsini aniqlash Davlat ekologiya qo'mitasining hududiy organlari so'roviga asosan ichki ishlar organlari tomonidan amalga oshiriladi;

huquqbuzarlik holatlari to'g'risidagi fotosuratlar, videoyozuvlar va xabarlarini taqdim etgan shaxslar to'g'risidagi ma'lumotlarning oshkor etilishiga yo'l qo'yilmaydi.

Amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarga qaramasdan, mamlakatimizda ekologik sohadagi huquqbuzarliklar soni kamayganicha yo'q. Misol uchun, Prezidentning 2019-yil 30-oktabrdagi PF-5863-son Farmoni bilan davlat o'rmon fondiga kirmaydigan daraxtlar va butalarning qimmatbaho navlari kesilishiga 2019-yil 1-noyabrdan 2020-yil 31-dekabrgacha moratoriy joriy etilgan edi. Shunga qaramasdan, ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda daraxtlarni kesishga moratoriy joriy qilingan davr mobaynida birgina Toshkent shahri bo'yicha jami 24236 tup daraxtni kesishga oid jismoniy va yuridik shaxslardan 1690 ta murojaat kelib tushgan. O'rganishlar natijasida 15,5 mingdan ortiq daraxtlarni saqlab qolishga erishilgan. Shuningdek, joriy yilning o'tgan 11 oyi-

da daraxtlarning noqonuniy kesilishi bilan bog'liq 307 ta holat aniqlangan. Shundan 297 tasi ma'muriy huquqbuzarlik hisoblanib, aybdorlarga 428 mln so'm jarima belgilangan, umumiy yetkazilgan zarar summasi esa 1 mlrd 305 mln so'mni tashkil etgan.

Bundan tashqari, 9 holatda tabiatga juda katta, aniqlik mehnatga haq to'lashning eng kam miqdorining 300 baravari, ya'ni 67 mln so'mdan ko'p zarar yetkazilgani sababli jinoiy ish qo'zg'atilgan. Bu bo'yicha tegishli hujjatlar prokuratura organlariga taqdim etilgan. Tabiatga yetkazilgan zarar esa 1 mlrd 881 ming so'mni tashkil etgan [1]. Agar ushbu sonlarni respublika miqyosida olsak, tabiatga yetkazilgan zarar miqdorining ko'lami yanada yirik ko'rinishda bo'ladi. Bunday huquqbuzarliklarning oldini olish, tabiatni asrab-avaylash, tabiatdan foydalanuvchilarning atrof-muhitga mas'uliyatini oshirishda davlat ekologik nazoratining tutgan o'rni beqiyosdir.

Material va metodlar

Tadqiqot doirasida huquqiy fanlarda ilmiy metodlar: taqqoslash, qiyosiy-huquqiy, induksiya va deduksiya hamda boshqa metodlardan foydalanilgan.

Tadqiqot natijalari

Mamlakatda mavjud ekologik muam-molarni bartaraf etishda davlatning ekologik boshqaruvga oid faoliyati, shuningdek, ekologik nazoratni amalga oshirish masalalari dolzarb hisoblanadi.

T.I. Makarovaning fikricha, ekologik boshqaruv atrof-muhitni muhofaza qilishni davlatning tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, takror ishlab chiqarishni tashkil etish, atrof-muhitni muhofaza qilish, ekologik xavfsizlikka erishish, shuningdek, qonun ustuvorligi va fuqarolarning konstitutsiyaviy kafolatlarini ta'minlashdagi faoliyati sifatida belgilaydi [2, 160-b.].

I.S. Surkova esa ekologik boshqaruvni (tabiiy obyektlardan foydalanish va ularni muhofaza qilish sohasidagi boshqaruvni) tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va

atrof-muhitni muhofaza qilishni optimal-
lashtirishga qaratilgan davlat hokimiyati ijro
etuvchi organlari va mahalliy o'zini o'zi bosh-
qaruv organlarining tashkiliy-huquqiy faoli-
yati deb hisoblaydi [3, 102-b].

T.I. Makarova hamda I.S. Surkovalar-
ning fikrlarini rad etmagan holda aytishimiz
mumkinki, davlat ekologik boshqaruvi-
ni amalga oshirishda ekologik nazoratning
roli beqiyosdir. Chunki vakolatli davlat or-
ganlari ekologik nazoratni amalga oshirish
orqali ekologik sohani tartibga soluvchi
qonun hujjatlariga rioya qilinishini ta'min-
lash imkoniga ega bo'ladilar. Shu bilan bir-
ga, nafaqat, qonun hujjatlariga rioya etilishi
ta'minlanadi, balki atrof-tabiiy muhitga zarar
yetkazayotgan yoki zarar yetkazishi mumkin
bo'lgan faoliyatlarga ham chek qo'yilishga
xizmat qiladi. Shu sababli O'zbekiston Res-
publikasi Prezidentining 2022-yil 28-yan-
vardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan
Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strate-
giyasi to'g'risida"gi PF–60-son Farmonida
atrof-muhitning ifloslanish darajasini ba-
holash mexanizmlarini takomillashtirish,
atrof-muhitni kuzatish, uning ifloslanish
darajasini prognoz qilish, davlat ekologik
nazoratini doimiy axborot bilan ta'min-
lash, ifloslantiruvchi manbalarning holati va
atrof-muhitga ta'siri ustidan monitoringni
amalga oshirish ustuvor vazifa etib belgilan-
di.

Shu o'rinda ekologik nazorat tushun-
chasiga to'xtalib o'tish lozim. Ta'kidlash joiz-
ki, ekologik nazorat tushunchasiga bir qator
milliy va xorijiy huquqshunos olimlar to-
monidan ta'rif berilgan. Jumladan, Sh.X. Fay-
ziyevga ko'ra, "Atrof-muhitni muhofaza qilish
sohasida davlat ekologik nazorati bu – dav-
lat hokimiyati va boshqaruvi organlarining
atrof-muhit holatini tekshirish, iqtisodiy ish-
lab chiqarishda barcha vazirliklar, idoralar,
yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan
ekologik qonunchilik va ekologik xavfsizlik
talablariga rioya etilishi ustidan nazorat qi-
lish va talablarni aniq bajarishga qaratilgan

qat'iy choralar ko'rish, shuningdek, ehtimoliy
huquqbuzarliklarni bartaraf etishga qaratil-
gan (kompleks va tizimli nazorat asosidagi)
faoliyati" [4, 195-b.].

Shuningdek, Y.O. Jo'rayevning ta'kidlashi-
cha, "Ekologik nazorat – korxona, muassasa,
tashkilotlar, vazirliklar, davlat qo'mitalari,
idorolari va fuqarolar tomonidan atrof-tabiiy
muhitni muhofaza qilish tabiiy resurslardan
oqilona foydalanish hamda ekologik xavfsiz-
likni ta'minlash bo'yicha talablarga rioya eti-
lishini tekshirish, atrof-tabiiy muhit holatini
o'rganish va monitoringini yuritish, ekologik
ekspertiza o'tkazish, shuningdek, ushbu so-
hada boshqa tashkiliy-huquqiy chora-tad-
birlarni amalga oshirishdan iborat" [5, 8-b.].
L.V. Chxutiashvilining fikriga ko'ra, ekologik
nazorat ekologik faoliyatning huquqiy shakli
sifatida ekologik qonunchilikka rioya etilishi-
ni ta'minlash bo'yicha harakatlar tizimi hi-
soblanadi [6, 156-b.].

Rossiyalik huquqshunos olim O. Sarki-
sovning ta'kidlashicha, ekologik nazorat
tizimi atrof-muhit holatini monitoring qi-
lish davlat xizmati, davlat, ishlab chiqarish
va jamoatchilik nazoratidan iborat. Ekologik
nazorat atrof-muhitni muhofaza qilishni
boshqarishning eng keng tarqalgan tash-
kiliy-huquqiy vositalaridan biridir. U tabiiy
resurslardan foydalanish va atrof-muhit-
ga ta'sir qilish bo'yicha faoliyatning barcha
bosqichlarida amalga oshiriladi. Unda o'z
maqomi, idoraviy mansubligi, qo'llanadigan
usullari va vakolat doirasi bilan farq qiluvchi
ko'plab organlar va shaxslar ishlaydi. Shun-
day qilib, ba'zi subyektlar faqat atrof-muhitni
muhofaza qilish to'g'risidagi qonun hujjatla-
riga rioya etilishini va bajarilishini tekshira-
di, boshqalari esa davlat atrof-muhitni bosh-
qarish sohasida nazoratni amalga oshirish
huquqiga ega.

Davlat ekologik nazorati davlat nomi-
dan maxsus vakolatli organlar va mansab-
dor shaxslar tomonidan amalga oshiriladi.
U idoradan tashqari va idoraviy xarakterga
ega bo'lib, davlat atrof-muhitni muhofaza

qilish boshqaruvining funksiyalaridan biri hisoblanadi, zarurat tug'ilganda ma'muriy majburlov choralarini qo'llaydi (faoliyatni to'xtatib turish, tabiiy resurslardan foydalanish huquqidan mahrum qilish, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda jarima va boshqa ma'muriy jazolar).

Nazorat qilinadigan faoliyat bosqichiga qarab profilaktik va joriy nazorat, predmetiga ko'ra esa umumiy va maxsus turlarga bo'linadi. Yuqorida aytib o'tilganidek, umumiy ekologik nazorat Rossiya Federatsiyasi Prezidenti, Rossiya Federatsiyasi hukumati va umumiy vakolatli yoki maxsus vakolatli boshqa subyektlar tomonidan amalga oshiriladi. Maxsus nazorat atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida vakolatli organlar va ularning mansabdor shaxslari tomonidan amalga oshiriladi [7, 117-b.]. O. Sarkisovning fikridan bilishimiz mumkinki, Rossiya Federatsiyasida ham ekologik nazoratni umumiy va maxsus vakolatli davlat organlari amalga oshiradi.

S.A. Balashenkoning fikricha, ekologik nazoratning obyekti quyidagilardir: tabiiy muhitning holati va o'zgarishi; vazirliklar, boshqa respublika davlat hokimiyati organlarining atrof-muhitni muhofaza qilish chora-tadbirlarini amalga oshirish bo'yicha ishlari; korxonalar va fuqarolarning tabiatni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish faoliyati [8, 164-b.].

N.E. Gorkovenkoning fikriga ko'ra ekologik nazorat tizimi atrof-muhit holatini monitoring qilish bo'yicha davlat xizmati, davlat, ishlab chiqarish va jamoatchilik nazoratidan iborat [9, 3-b.].

Nazorat bosqichiga qarab profilaktik, joriy va yakuniy ekologik nazorat ajralib turadi [10, 137-b.].

Yuqorida keltirilgan huquqshunos olimlarning fikrlarini umumlashtirgan holda aytish mumkinki, ekologik nazorat atrof-tabiiy muhitni muhofaza qilish, ekologiya sohasidagi huquqbuzarliklarni aniqlash va oldini olishga qaratilgan davlatning asosiy

nazorat funksiyalaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiatdan oqilona foydalanish sohasidagi nazorat tabiatni muhofaza qilish qonunchiligi talablariga rioya etilishini ta'minlashning asosiy vositasi hamdir.

Tabiatni muhofaza qilish sohasidagi davlat boshqaruvi tizimida, yuqorida aytib o'tilganidek, ekologik nazorat muhim o'rin tutadi. Atrof-muhit nazoratini ikki nuqtayi nazardan ko'rish mumkin. Birinchidan, atrof-muhitni muhofaza qilishni boshqarish funksiyasi sifatida. Shu ma'noda bu mustaqil faoliyat turi bo'lib, uning mazmuni boshqariladigan obyektlar to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plash, ularni qayta ishlash, baholash va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun oldindan belgilangan maqsadlar uchun uzatishni o'z ichiga oladi. Ikkinchidan, tabiatni muhofaza qilish tadbirlarini amalga oshirish va ularni tartibga soluvchi huquqiy chora-tadbirlarni amalga oshirishning kafolati sifatida atrof-muhitni boshqarishda qonun ustuvorligini ta'minlash yo'li hisoblanadi [11, 153-b.].

Ekologik nazorat sohasidagi maxsus vakolatli davlat organlari faoliyatini tahlil qilishdan oldin ekologik nazorat subyektlarini aniqlab olish zarur. O'zbekiston Respublikasining "Ekologik nazorat to'g'risida"gi Qonuniga asosan, bugungi kunda yurtimizda ekologik nazorat subyektlari quyidagilardan iborat:

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi;
- maxsus vakolatli davlat organlari;
- mahalliy davlat hokimiyati organlari;
- davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari;
- xo'jalik yurituvchi subyektlar;
- fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari;
- nodavlat-notijorat tashkilotlari;
- fuqarolar.

Ko'rib turganimizdek, qonunchiligimizga muvofiq ekologik nazorat subyektlari umumiy va maxsus vakolatli organlarga ajratiladi. Professor Sh.X. Fayziyevning ta'kid-

lashicha, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiatni boshqarish sohasidagi umumiy vakolatli davlat boshqaruv organlari, birinchidan, umumiy majburiy ekologik standartlar va talablarni belgilaydi, ikkinchidan, boshqa subyektlar tomonidan ekologik qonunchilik talablariga rioya qilinishi bo'yicha boshqaruv faoliyatini amalga oshiradi, uchinchi, davlat boshqaruv organlari, shuningdek, jamoat tashkilotlari va fuqarolarning faoliyatini muvofiqlashtiradi.

Davlatning ekologik siyosatini amalga oshirishning ma'muriy-huquqiy mexanizmida maxsus vakolatli davlat boshqaruvi organlari muhim rol o'ynaydi [12, 182-b.].

Ekologik nazorat sohasidagi vakolatli organlar ko'pligi sababli maqolamizda faqatgina maxsus vakolatli davlat organlari faoliyatini tahlil qilishni lozim topdik. Hozirgi vaqtda respublikamizda ekologik nazoratni amalga oshiruvchi maxsus vakolatli davlat organlari 8 tani tashkil etib, ularning ro'yxati va nazoratni amalga oshirish sohasi quyidagi jadvalda aks etgan.

No	Vakolatli organ	Ekologik nazoratni amalga oshirish sohasi
1	O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi	atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish sohasida, ushbu qismning uchinchi-to'qqizinchi xat-boshilarida nazarda tutilgan sohalarni nazorat qilish bundan mustasno
2	O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi	atrof-muhitning radioaktiv, kimyoviy, biologik moddalar bilan ifloslanishi, ichimlik suvi ta'minoti, atmosfera havosiga fizik omillarning zararli ta'sir ko'rsatishi yuzasidan
3	O'zbekiston Respublikasi Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi	sanoat xavfsizligiga, radiatsion xavfsizlik va yadroviy xavfsizlikka, yer qat'idan foydalanilayotganda ishlarining bexatar olib borilishiga rioya etilishi yuzasidan

4	O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi	avtomototransport vositalarining ishlatilishida atmosfera havosining ifloslanishi yuzasidan
5	O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi	sun'iy suv obyektlarining suvidan foydalanilishi va iste'mol qilinishi yuzasidan
6	O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O'simliklar karantini davlat inspeksiyasi	o'simlik dunyosini himoya qilish bo'yicha davlat karantin qoidalarining bajarilishi yuzasidan
7	O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi	hayvonot dunyosini himoya qilish bo'yicha veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalarini va normalarining bajarilishi yuzasidan
8	O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi	yerlardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish yuzasidan, yerlarning ishlab chiqarish chiqindilari hamda boshqa chiqindilar, radioaktiv, kimyoviy, biologik moddalar va oqova suvlar bilan ifloslanishi bundan mustasno.

Mazkur organlarning har biri o'z vakolati doirasida turli obyektlarga nisbatan ekologik nazoratni amalga oshiradi. Bizning fikrimizcha, mamlakatimizda ekologik nazoratni amalga oshiruvchi maxsus vakolatli davlat organlari haddan tashqari ko'p. Vaholanki, ko'plab xorijiy mamlakatlarda ekologik nazorat yagona davlat organi amalga oshiradi. N.V. Popov va S.Y. Rodchenkoning ta'kidlashicha, Rossiya Federatsiyasida davlat ekologik nazorati federal va hududiy turlarga bo'linadi [13, 77-b.]. Shuningdek, Rossiya Federatsiyasi hukumati 2021-yil 30-iyundagi 1096-son qarori bilan tasdiqlangan "Federal davlat ekologik nazorati to'g'risida"gi nizamning to'rtinchi bandiga muvofiq davlat ekologik nazorati tabiiy resurslardan foydalanishni nazorat qilish federal xizmati tomonidan amalga oshiriladi.

Qozog'iston Respublikasining Ekologiya kodeksi 177-moddasiga ko'ra, davlat ekologik nazoratini atrof-muhitni muhofaza qilish sohasidagi vakolatli organ tomonidan tayinlanadigan quyidagi mansabdor shaxslar amalga oshiradi:

1) Qozog'iston Respublikasi Bosh davlat ekologik inspektori;

2) Qozog'iston Respublikasi Bosh davlat ekologik inspektorining o'rinbosari;

3) Qozog'iston Respublikasining katta davlat ekologik inspektorlari;

4) Qozog'iston Respublikasi davlat ekologik inspektorlari;

5) viloyatlar, respublika ahamiyatiga ega shaharlar, poytaxtning bosh davlat ekologik inspektorlari;

6) viloyatlar, respublika ahamiyatiga ega shaharlar, poytaxtning katta davlat ekologik inspektorlari;

7) viloyatlar, respublika ahamiyatiga ega shaharlar, poytaxtning davlat ekologik inspektorlari.

Ko'rib turganimizdek, Rossiya Federatsiyasi va Qozog'iston Respublikasida ham ekologik nazoratni amalga oshirish yagona vakolatli organga yuklatilgan. Davlat ekologik nazoratining yagona davlat boshqaruvi organiga yuklatilishi turli organlar o'rtasidagi o'zaro vakolatlar takrorlanishining oldini olishga xizmat qiladi va davlat ekologik nazoratining markazlashgan tizimini yaratish imkonini beradi. Natijada davlatning nazorat funksiyasini to'laqonli amalga oshirish hamda ekologik nazoratni amalga oshirishdan ko'zlangan maqsadga erishishga olib keladi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Professor Sh. Fayziyevning ta'kidlashicha, davlat nazorati funksiyalarining turli davlat organlari o'rtasida taqsimlanishi bir-birini takrorlashiga olib keladi va davlat ekologik nazorati samaradorligini pasaytiradi [14, 198-b.]. Ushbu fikrni to'liq quvvatlagan holda ekologik nazoratni amalga oshirishni yagona vakolatli organga yuklash maqsadga muvofiq deyishimiz mumkin.

Ta'kidlash kerakki, rossiyalik huquqshunos olim Y.N. Starilovning fikricha, ijro hokimiyati organlarining tuzilishini aniqlashda samarali davlat boshqaruvini qurishning quyidagi ko'plab omillarini hisobga olish talab etiladi: muayyan organni tashkil qilishning aniq iqtisodiy va siyosiy sharoitlarda maqsadga muvofiqligi; mavjud sharoitlarda uning faoliyatiga muvofiqligi; texnologiya boshqaruv texnikasi sohasidagi yangi yutuqlarni hisobga olish; ijro etuvchi hokimiyat organlari tomonidan davlat boshqaruvining barcha muhim funksiyalarini majburiy ravishda amalga oshirish; boshqaruvning funksional va hududiy tamoyillarini hisobga olish; boshqaruv organlari o'rtasida maxsus gorizontaal aloqalarning mavjudligi; boshqaruv organlarining vakolatlarini faqat qonunlar asosida amalga oshirish; har bir ijro etuvchi hokimiyatning tashkiliy tuzilishini ishlab chiqish va tasdiqlash [15].

Y.N. Starilovning fikriga to'liq qo'shilgan holda aytishimiz mumkinki, O'zbekiston Respublikasida ham davlat boshqaruvi organlarini tuzishda yuqorida keltirilgan omillarni chuqur tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Xulosalar

Yuqorida keltirilgan tahlillar asosida xulosa qilishimiz mumkinki, hozirda ekologik nazoratni amalga oshiruvchi davlat organlari vakolatlarini qayta ko'rib chiqish orqali davlat ekologik nazoratini amalga oshirishni yagona vakolatli organ – Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasiga o'tkazish lozim, deb hisoblaymiz. Bu holatda kadrlar bilan bog'liq muammoni amalda davlat ekologik nazoratini olib boruvchi turli davlat organlarida faoliyat yurituvchi maxsus ixtisoslikdagi xodimlarni Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi shtat jadvali tarkibiga o'tkazish hisobiga hal qilish mumkin. Bu o'zgarish ekologik nazoratni amalga oshirishdan ko'zlangan maqsadni to'laqonli amalga oshirishga va samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Odamlar jarima to'lab, yana daraxt kesishni davom ettiryapti [People continue to cut trees after paying fines]. Available at: <https://www.gazeta.uz/oz/2021/07/31/trees/#/>.
2. Balashenko S.A., Makarova T.I., Lizgarov V.E. *Ekologicheskoye pravo* [Environmental law]. Minsk, 2015, 402 p.
3. Surkova I. S. *Ekologicheskoye upravleniye: problemy teoretiko-pravovogo opredeleniya* [Ecological management: problems of theoretical and legal definition]. *Yuridicheskiye issledovaniya – Legal Studies*, Stavropol, 2013, no. 1, pp. 100–104.
4. Fayziyev Sh.X. *Teoreticheskiye problemy pravovogo obespecheniya ekologicheskoy politiki Respubliki Uzbekistan* [Theoretical problems of legal support of the environmental policy of the Republic of Uzbekistan]. PhD thesis. Tashkent, TSUL, 2004.
5. Utegenov O.D. *Jamoat ekologik nazoratini huquqiy tartibga solish* [Legal regulation of public environmental control]. Tashkent, Fan va texnologiyalar Publ., 2011.
6. Chkhutiashvili L.V. *Sovershenstvovaniya gosudarstvennogo ekologicheskogo kontrolya (nadzora)* [Improving state environmental control (supervision)]. *Russian law*, 2016, no. 9, pp. 155–162.
7. *Ekologicheskoye pravo* [Environmental law]. Kazan, Centr innovatsion texnology, 2014, 335 p.
8. Balashenko S.A. *Gosudarstvennoye upravleniye v oblasti okhrany okruzhayushhey sredy* [State administration in the field of environmental protection]. 2000, 341 p.
9. *Environmental control and audit in nature management: a course of lectures*. Krasnodar, 2015, 62 p.
10. Bogolyubova S.A. *Ekologicheskoye pravo* [Environmental Law]. Yurayt, 2011, 482 p.
11. *Okhrana okruzhayushhey prirodnoy sredy: postateynny kommentariy k Zakonu Rossii* [Protection of the natural environment: Article-by-article commentary to the Law of Russia]. Moscow, 1993, p. 153.
12. Popov N.V., Radchenko S.Y. *Environmental management and governance of natural resources. Public Administration Issues*, 2013, no. 4.
13. Starilov Yu.N. *The system of federal executive bodies: the formation of a transparent law making or government procedures?* *Bulletin of the Voronezh State University*, 2016, no. 3.
14. *Upravleniye prirodnopol'zovaniyem* [Environmental management]. Eds. S.M. Nikonorov, M.V. Palt. Moscow, 2017, 200 p.
15. Rusin S.N. *Organizatsionnyy mekhanizm okhrany okruzhayushchey sredy: naslediye professora V.V. Petrova i sovremennyye problemy* [Organizational mechanism of environmental protection: the legacy of Professor V.V. Petrova and modern problems]. *Environmental Law*, 2014, no. 5–6. pp. 43–47.
16. Rusin S.N. *Gosudarstvennoye upravleniye v oblasti okhrany okruzhayushchey sredy* [State administration in the field of environmental protection]. *Proceedings of the FII All-Russian Conference on Management Problems*, Moscow, 2014. Available at: <http://vspu2014.ipu.ru/>.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

5 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor,
y.f.d., dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha
falsafa doktori, dotsent – bosh muharrir o'rinbosari

Mas'ul muharrir: D. Xudoynazarov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, Y. Yarmolik,

F. Muhammadiyeva, Sh. Yusupova

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

E-mail: tn.tdyu@mail.ru

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 25.10.2022-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 20,92 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma raqami: 169.

TDYU tipografiyasida chop etildi.